

Een lichamelijke beperking en seksualiteit, hoe los je de problemen op?

Rosanne Bauer: 1405977
Cleo Lems: 1420607
Tom Heuijers: 1307924

Hogeschool Zuyd,
Faculteit Gezondheid en Techniek,
Opleiding Fysiotherapie

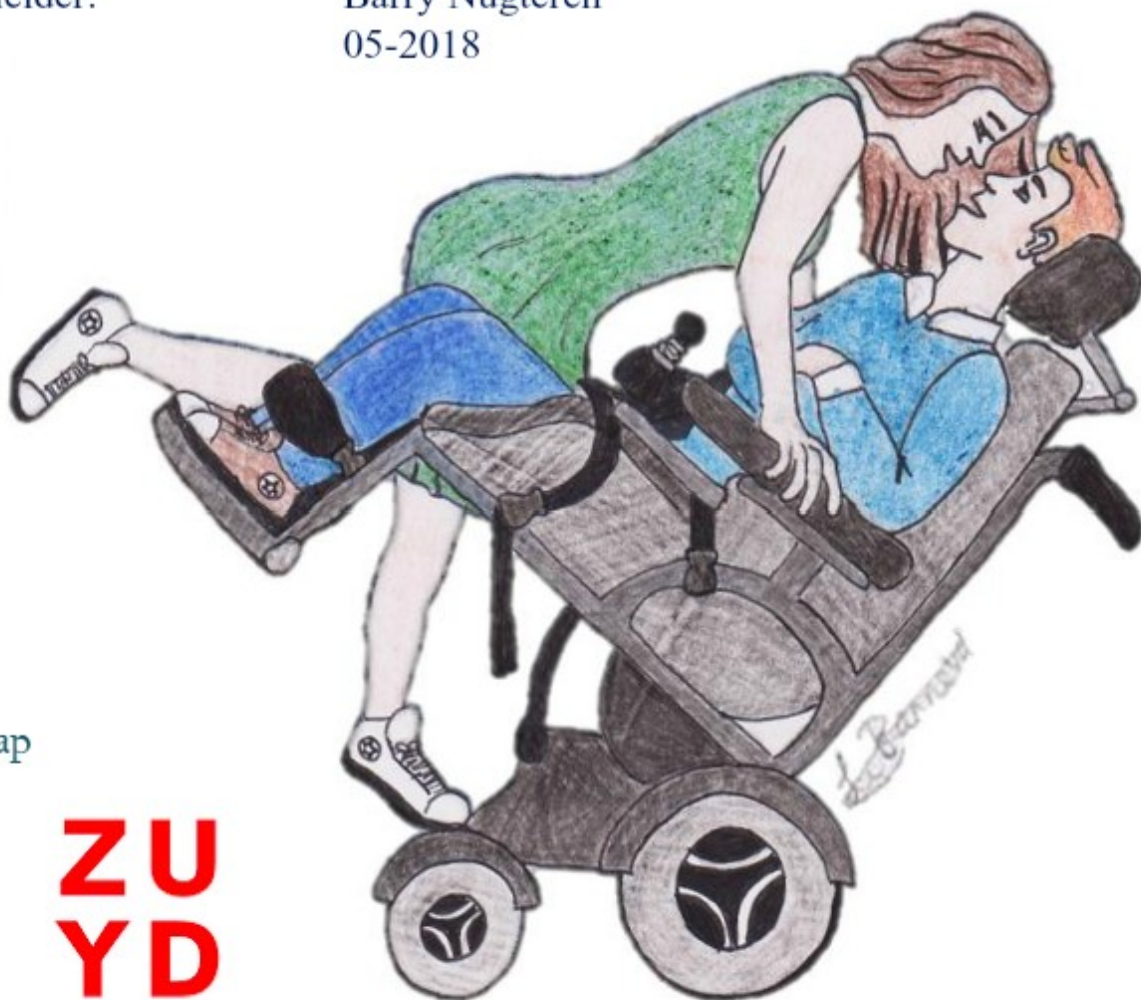
Afstudeerbegeleider: Anita Stevens
Externe begeleider: Barry Nugteren
Datum: 05-2018

Stichting Handicap
& Seksualiteit

Zuyd
Hogeschool

**ZU
YD**

©Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Zuyd Hogeschool

Inhoudsopgave

VOORWOORD.....	I
SAMENVATTING.....	II
1 INLEIDING.....	1
2 METHODE	4
2.1 FASE 1 ANALYSE VAN DE HUIDIGE SEKSUELE PROBLEMEN EN MOGELIJKE OPLOSSINGEN.....	6
2.1.1 Dossieronderzoek.....	6
2.1.2 Interviews deel A.....	6
2.2 FASE 2 INVENTARISATIE IDEEËN EN EISEN ZELFMANAGEMENT TOOL.....	8
2.3 WAARBORGEN METHODOLOGISCHE KWALITEIT	9
3 RESULTATEN	10
3.1 FASE 1 ANALYSE VAN DE HUIDIGE SEKSUELE PROBLEMEN EN MOGELIJKE OPLOSSINGEN.....	10
3.1.1 Dossieronderzoek seksuele problemen en mogelijke oplossingen.....	10
3.1.2 Interviews deel A seksuele problemen en mogelijke oplossingen	11
3.2 FASE 2 INVENTARISATIE IDEEËN EN EISEN ZELFMANAGEMENT TOOL.....	12
3.3 CONCEPTVERSIE ZELFMANAGEMENT TOOL.....	13
4 DISCUSSIE	16
LITERATUURLIJST.....	20
BIJLAGEN	25
BIJLAGE 1 INFORMATIEBRIEF ORGANISATIES EN STICHTINGEN	25
BIJLAGE 2 INFORMATIEBRIEF PROEFPERSONEN	27
BIJLAGE 3 INFORMED CONSENT	29
BIJLAGE 4 TOESTEMMINGSVERKLARING BENADEREN VOOR VERDER ONDERZOEK	31
BIJLAGE 7 TOPICLIJST	32
BIJLAGE 8 AANGEPASTE INTERVIEWLEIDRAAD.....	33

Voorwoord

In het kader van afstuderen van de opleiding fysiotherapie is deze scriptie geschreven: “Een lichamelijke beperking en seksualiteit, hoe los je de problemen op?” Wij hebben voor dit onderwerp gekozen omdat het weinig aanbod komt in de opleiding tot fysiotherapeut. Echter, het is wel een belangrijk onderdeel van het dagelijks leven van de mens en dus van onze patiënten. De opdrachtgever van dit afstudeeronderzoek was de stichting Handicap & Seksualiteit met als contactpersoon B. Nugteren.

Wij willen iedereen bedanken die ons geholpen heeft om tot een goed eindresultaat te komen. Wij bedanken: onze tweede beoordelaar, dr. I. Kanera, vanwege haar kritische blik en fijne tips, B. Nugteren voor het aanreiken van dit onderwerp, L. van den Berg voor het maken van de tekening op de voorkant en de mensen die hebben deelgenomen aan de interviews. Tevens bedanken wij onze familie en vrienden die ons hebben gesteund tijdens het schrijven van deze afstudeerscriptie. Speciale dank gaat uit naar de afstudeerbegeleider, dr. J.G.A. Stevens. Zij heeft ons geholpen en gesteund, tijdens deze afstudeerscriptie.

Projectgroep: Cleo Lems, Rosanne Bauer en Tom Heuijers
Studenten fysiotherapie, Zuyd Hogeschool, Heerlen

Samenvatting

Inleiding: Van de mensen met een lichamelijke beperking (MLB) en problemen op seksueel gebied (PSG) is slechts 13 procent tevreden met hun seksleven. Twee derde van de MLB en PSG blijft behoefte houden aan hulp, ondanks bestaande middelen. Het doel van deze scriptie is om een (concept) zelfmanagement tool te maken voor MLB en PSG waarmee zij de juiste weg vinden om geholpen te worden met hun problemen. Hiervoor zijn drie vraagstellingen geformuleerd. 1. Welke seksuele problemen ervaren volwassenen met een lichamelijke beperking? 2. Welke oplossingen hebben volwassenen met een lichamelijke beperking gevonden? 3. Hoe moet een zelfmanagement tool eruit komen te zien en aan welke eisen moet de tool voldoen?

Methode: In het ontwikkelingsproces is gebruik gemaakt van het User Centered Design (UCD). Er is dossieronderzoek gedaan en er zijn interviews gehouden. De seksuele problemen en mogelijke oplossingen werden geïnventariseerd en geanalyseerd. Tevens werden interviews gehouden voor het inventariseren van ideeën voor een zelfmanagement tool en de bijbehorende eisen.

Resultaten: Er is gekozen voor het maken van een folder als concept zelfmanagement tool. De conceptversie bevat een overzicht van links tussen de problemen en oplossingen. Tevens bevat de conceptversie de volgende eisen: verspreiding, vorm, inhoud, bereiken doelgroep en bespreekbaarheid.

Conclusie: Een sterk punt is dat tijdens de interviews de saturatie is bereikt van de basiselementen. Een zwak punt was dat er minder vrouwen deelnamen aan de onderzoeken. Een aanbeveling is om de conceptversie te ontwikkelen tot de uiteindelijke tool. Voor fysiotherapie en andere disciplines werd aanbevolen om het onderwerp seksualiteit te implementeren in het onderwijs. Concluderend is een concept zelfmanagement tool gemaakt die verder ontwikkeld moet worden.

1 Inleiding

De maatschappij verandert en de gezondheidszorg verandert mee.¹⁻⁵ Patiënten worden mondiger, willen vaker zelf meebeslissen over hun behandeling en hechten meer waarde aan het hebben van eigen regie en zelfredzaamheid.^{3, 5, 6-7} Hierdoor is meer vraag naar cliëntgerichte zorg en maatwerk door professionals.^{7, 8} Daarnaast neemt de vraag naar zorg toe, alsook de bijkomende kosten, door de vergrijzing en het aantal chronisch zieken en mensen met een beperking.^{4, 6} De zorgkosten zetten zo de solidariteit in de zorgverzekeringswet onder druk.^{4, 6, 9} De zorg zal daarom op deze veranderingen in moeten spelen.³ Een mogelijke manier om dat te doen is middels zelfmanagement.¹⁰

Bij zelfmanagement gaat het erom dat patiënten kunnen omgaan met de gevolgen van de aandoening op fysiek, psychologisch, communicatief en sociaal vlak, alsmede op het gebied van leefstijl. Het kunnen monitoren van de gevolgen en het kunnen omgaan met de (para)medische behandeling behoren ook tot zelfmanagement.¹¹ Deze zelfstandigheid is niet alleen positief voor de patiënt, maar heeft mogelijk ook positieve gevolgen voor het gezondheidssysteem. De zorgkosten zouden kunnen dalen doordat patiënten, als gevolg van een toename in zelfmanagement, minder zorg behoeven.^{10, 12} Tevens kan zelfmanagement de patiënt stimuleren om actief om te gaan met de gevolgen van de beperking in het dagelijks leven en kan in dat geval de kwaliteit van leven verbeteren.¹³

Een centraal aspect in het leven van de mens, dat belangrijk is voor de kwaliteit van leven, is seksualiteit.^{14, 15} Seksualiteit bestaat uit genderrollen en identiteit, seks, seksuele oriëntatie, intimiteit, erotiek, plezier en voortplanting.¹⁶ Het wordt beïnvloed door een interactie van interne en externe factoren.^{14, 16} Een verlies aan spierkracht waardoor activiteiten als masturberen, strelen en penetratie minder tot niet mogelijk zijn, is een voorbeeld van een interne factor. Medicatie waardoor de hormoonspiegel verandert en de zin in seks vermindert is een voorbeeld van een externe factor. De kwaliteit van leven daalt door beperkingen bij seksualiteit.¹⁴

Het hebben van een beperking houdt in dat stoornissen in functies, beperkingen in activiteiten en/of problemen op participatieniveau worden ervaren.¹⁷

¹⁸ Dit is bijvoorbeeld bij een niet aangeboren hersenletsel (NAH), een dwarslaesie en Multiple Sclerosis (MS). Van de groep mensen met een lichamelijke beperking (MLB) met problemen op seksueel gebied (PSG) is slechts 13 procent tevreden met hun seksleven ten opzichte van 60 procent van alle Nederlanders.¹⁹ Van de MLB en PSG heeft 65 procent, in een periode van 12 maanden, overwogen om hulp te zoeken voor hun seksuele problemen. Slechts een derde van deze groep komt ook daadwerkelijk in contact met een professionele hulpverlener.^{15, 20} Bovendien vinden MLB het moeilijk om over seksualiteit te praten bij een zorgverlener. Zij wachten vaak tevergeefs tot de zorgprofessional het thema seksualiteit bespreekbaar maakt.¹⁴ De zorgprofessional wacht op zijn beurt af tot de patiënt dit onderwerp ter sprake brengt.²¹ Een mogelijke reden is dat zorgprofessionals denken dat het onderwerp seksualiteit te persoonlijk wordt voor de patiënt.²² Gezien het feit dat de fysiotherapeut een rol kan spelen in de behandeling van een patiënt met een lichamelijke beperking, kan het wenselijk zijn dat problemen over seksualiteit met de patiënt besproken worden. De fysiotherapeut heeft in deze een doorverwijzende en adviserende rol.²³ Indien mensen MLB en PSG niet terecht kunnen bij zorgprofessionals, kunnen zij een beroep doen op organisaties zoals de stichting Handicap en Seksualiteit (H&S). Het doel van deze stichting is MLB en PSG te helpen met het ontdekken van hun behoeften en met het zoeken naar lange termijn oplossingen.^{24, 25} De stichting H&S streeft ernaar dat MLB zelf de antwoorden op hun vragen kunnen vinden en op deze manier het zelfmanagement bevordert kan worden.

Om het onderwerp seksualiteit bij MLB bespreekbaar te maken zijn reeds boeken en patiëntbrochures verkrijgbaar.^{14, 26-28} Er is ook informatie te vinden via bijvoorbeeld websites van ziekenhuizen en patiëntenorganisaties.^{26, 27, 29-35} Echter, het probleem is vaak dat deze informatie zeer beperkt is, niet op hun situatie is toegesneden en twee derde van de MLB en PSG behoefte aan hulp blijft houden.^{20, 36} De stichting H&S merkt dit door het toenemend aantal mensen dat contact met hen opneemt. De werklast van vrijwilligers bij de stichting H&S zou kunnen afnemen en

de zelfstandigheid van MLB en PSG zou kunnen toenemen als er een zelfmanagement tool bestaat. Voor zorgprofessionals als fysiotherapeuten, ergotherapeuten, verpleegkundigen, et cetera zou de zelfmanagement tool kunnen helpen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp seksualiteit, het adviseren en het doorverwijzen van MLB en PSG. Om deze redenen is de volgende doelstelling geformuleerd:

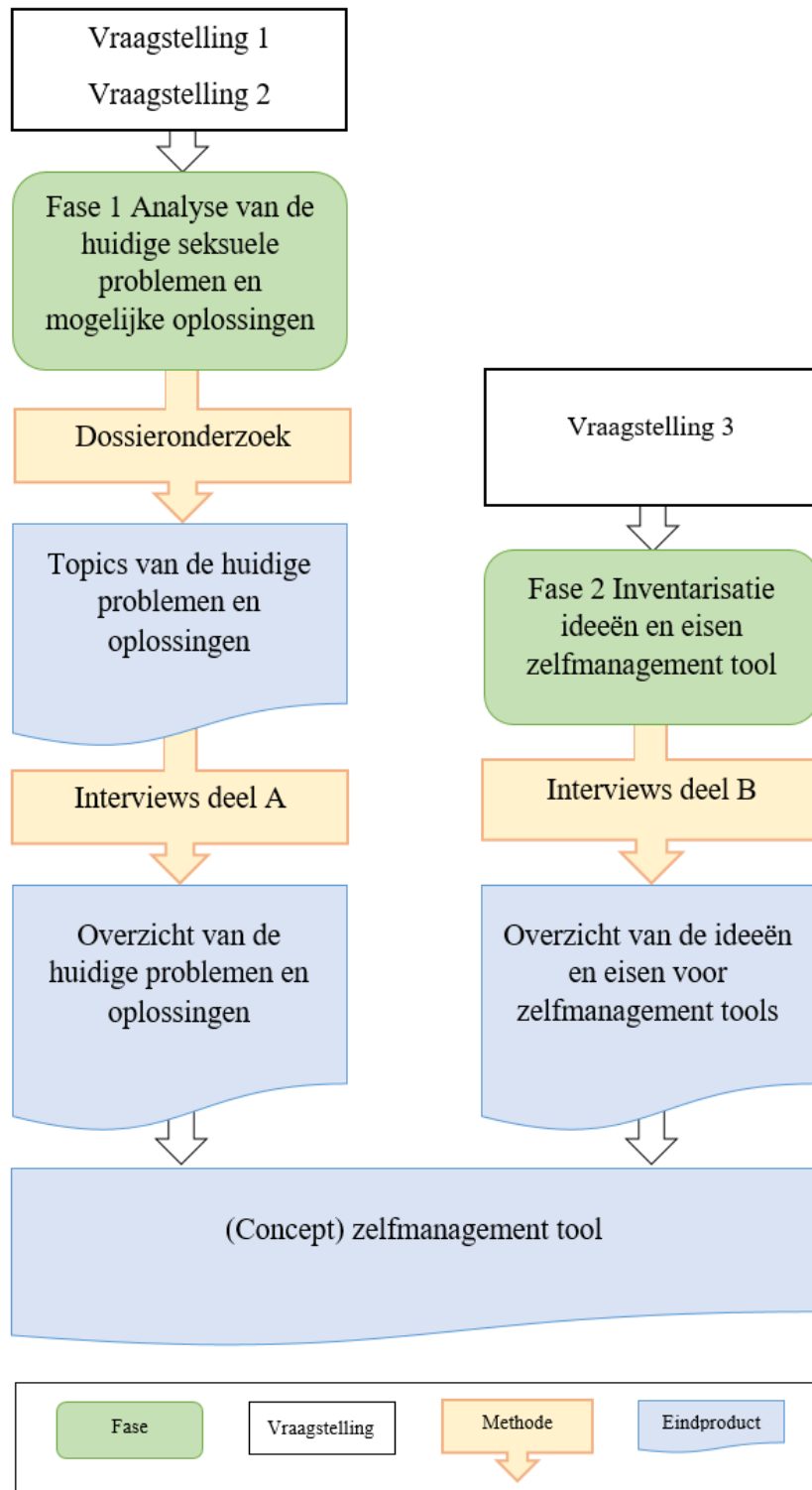
‘Het doel van deze scriptie is het maken van een (concept) zelfmanagement tool voor volwassenen met een lichamelijke beperking en problemen op het gebied van seksualiteit, waarmee zij de juiste weg vinden om geholpen te worden met hun problemen.’

Om dit doel te kunnen bereiken zijn de volgende vraagstellingen opgesteld:

1. Welke seksuele problemen ervaren volwassenen met een lichamelijke beperking?
2. Welke oplossingen hebben volwassenen met een lichamelijke beperking gevonden?
3. Hoe moet een zelfmanagement tool eruit komen te zien en aan welke eisen moet de tool voldoen?

2 Methode

Het gebruikte onderzoeksdesign is gebaseerd op het User Centered Design (UCD).³⁷ Het UCD is een stapsgewijze methodiek die onder andere gebruikt kan worden voor het ontwikkelen van een product. Drie principes van het UCD werden gebruikt, namelijk het user focus principe, het active user involvement principe en het user-centered attitude principe.³⁸ *User focus* (focus op de gebruiker) werd gerealiseerd door te onderzoeken wat de problemen van de MLB met PSG waren en wat de behoeftes waren met betrekking tot oplossingen en eisen van de tool. *Active user involvement* (actieve deelname van de gebruiker) werd bewerkstelligd door in elke fase informatie te verwerven bij deze MLB met PSG. De verworven informatie bevat ervaren seksuele problemen, mogelijke oplossingen die gevonden zijn en ideeën met bijbehorende eisen voor een zelfmanagement tool. *User-centered attitude* (gebruikersgerichte houding van de onderzoekers) werd gerealiseerd door binnen de projectgroep de principes die hierboven benoemd zijn te bespreken. Dit werd eveneens gerealiseerd door in elke fase te bespreken hoe MLB met PSG zo veel mogelijk betrokken konden worden. Het ontwikkelingsproces werd in twee fasen doorlopen (figuur 1). Fase 1 beschrijft de analyse van de huidige seksuele problemen en mogelijke oplossingen (vraagstelling 1 en 2). Hierin werd gebruik gemaakt van dossieronderzoek en interviews deel A. Het eindproduct van deze fase is een overzicht van de huidige seksuele problemen en mogelijke oplossingen. In fase 2 werd een inventarisatie gedaan van de ideeën en eisen voor een zelfmanagement tool (vraagstelling 3). Hierbij werd gebruik gemaakt van interviews deel B. Het eindproduct van fase 2 is een overzicht van de ideeën voor zelfmanagement tools en de eisen die aan deze tools worden gesteld. Vanuit fase 1 en fase 2 werd een (concept) zelfmanagement tool gemaakt. In dit hoofdstuk is de methode beschreven aan de hand van deze fasen.

Figuur 1: Schematische weergave methode

2.1 Fase 1 Analyse van de huidige seksuele problemen en mogelijke oplossingen

In fase 1 is antwoord gegeven op vraagstelling 1: ‘Welke seksuele problemen ervaren volwassenen met een lichamelijke beperkingen?’ en vraagstelling 2: ‘Welke oplossingen hebben volwassenen met een lichamelijke beperking gevonden?’ Om antwoord te krijgen op vraagstelling 1 en 2 is dossieronderzoek gedaan en zijn individuele semi-gestructureerde interviews (deel A) gehouden.

2.1.1 Dossieronderzoek

Er zijn door de stichting H&S dossiers beschikbaar gesteld voor het inventariseren van de huidige seksuele problemen en mogelijke oplossingen. De dossiers zijn in maart 2018 door twee onderzoekers van het project (CL, TH) onderzocht op locatie van de stichting. Het streven was om steekproefsgewijs honderd dossiers te selecteren. Informatie van dossiers werd overgenomen en geanonimiseerd, indien deze relevant was voor het beantwoorden van vraagstelling 1 en/of 2. Deze gegevens werden in een data extractie formulier genoteerd, dit waren: datum contact, manier contact, leeftijd, geslacht, relatie tot persoon met lichamelijke aandoening, aard handicap, vraag/probleem, actie/oplossing, indien doorverwijzing: naar wie? en opmerkingen.

Vanuit het data extractie formulier is een tabel gemaakt waarin elk probleem en elke oplossing apart werd genoteerd. De problemen werden gelinkt aan de oplossingen. Aan elk probleem en elke oplossing werd een trefwoord gekoppeld. Uit deze trefwoorden zijn vervolgens topics gevormd.

2.1.2 Interviews deel A

Deel A van de individuele semi-gestructureerde interviews werd gehouden voor het analyseren van de huidige seksuele problemen en mogelijke oplossingen. Aan de hand van de verkregen topics, uit het dossieronderzoek, werd een topiclijst opgesteld. Op basis van de topiclijst werd een interviewleidraad gemaakt. Na het eerste interview werd de interviewleidraad geëvalueerd en werd een definitieve versie voor de andere interviews opgesteld.

Voor de interviews zijn deelnemers verzameld door middel van purposive sampling.³⁹ Gestreefd is naar zes deelnemers die werden gerekruteerd via de stichting H&S, de Stichting Alternatieve Relatie bemiddeling, Aditi en de organisatie De Ultieme Zorg (DUZ).^{24, 40-42} Er werd per e-mail informatie verstrekt aan de stichtingen en organisaties die interesse hadden in deelname (bijlage 1). Deze organisaties en stichtingen hebben potentiële deelnemers gevraagd of zij mee wilden doen aan dit onderzoek. Na toestemming van deze personen zijn hun gegevens met de projectgroep gedeeld. De projectgroep heeft vervolgens telefonisch of per e-mail contact gehad met deze potentiële deelnemers om het doel van de scriptie uit te leggen. Tijdens dit contact werd gescreend of de persoon binnen de inclusiecriteria paste en eventuele vragen over het onderzoek werden beantwoord. De inclusiecriteria bedroegen: het hebben van enkel een lichamelijke beperking en het ervaren van problemen op het gebied van seksualiteit, het spreken van de Nederlandse taal en een leeftijd van 18 jaar of ouder. Wanneer een persoon binnen de gestelde criteria viel, werd er een informatiebrief gestuurd (bijlage 2). Na drie dagen werd contact opgenomen met de persoon en indien deze zich nog steeds beschikbaar stelde voor deelname, werd er een afspraak gemaakt voor het interview.

De interviews werden in april 2018 uitgevoerd door twee onderzoekers. Voor het afnemen van een interview werd één uur gereserveerd. De deelnemers maakten de keuze of zij de interviews bij hen thuis wilden houden of op locatie van de stichting H&S. Aan de deelnemers is voorafgaand aan het interview schriftelijke toestemming verkregen via een getekend Informed Consent (bijlage 3). Tevens werd middels een toestemmingsverklaring gevraagd om gegevens beschikbaar te stellen voor verdere ontwikkeling van de zelfmanagement tool (bijlage 4). De hoofdinterviewer (TH) voerde het grootste gedeelte van het interview uit. Het woordgebruik werd afgestemd op de deelnemer. De tweede onderzoeker maakte aantekeningen om bij te houden welke vragen werden gemist door de hoofdinterviewer (CL). De interviews zijn woordelijk getranscribeerd.

De analyse van de individuele semi-gestructureerde interviews is gedaan met de directed content analysis methode.^{43, 44} Bij deze methode wordt zowel deductief als inductief gecodeerd. Bij deductief coderen worden de codes uit eerder verworven

data gehaald. Bij inductief coderen worden nieuwe codes gevormd vanuit de nieuwe data. Tijdens de data-analyse werd het interview eerst door twee onderzoekers meerdere malen doorgelezen. Hierna zijn de relevante tekstfragmenten gemarkeerd die antwoord gaven op vraagstelling 1 en 2. Vervolgens hebben steeds twee onderzoekers de tekstfragmenten van de interviews besproken en werd voor elk interview consensus bereikt over welke tekstfragmenten van waarde zijn. Dit werd gedaan op basis van subjectieve argumenten van de onderzoekers. Indien die er niet uitkwamen werd de derde onderzoeker ingeschakeld om de uiteindelijke beslissing te nemen. De tekstfragmenten zijn onafhankelijk van elkaar deductief gecodeerd op basis van de topics uit het dossieronderzoek. Aan elk probleem (vraagstelling 1) en aan elke oplossing (vraagstelling 2) werd een code gekoppeld. De tekst die niet deductief gecodeerd kon worden, werd inductief gecodeerd. Aan de nog niet gecodeerde tekstfragmenten werd een nieuw trefwoord gekoppeld. Meerdere trefwoorden per fragment waren mogelijk. Vanuit de trefwoorden werden nieuwe codes gevormd. Dit werd gedaan op basis van subjectieve argumenten van de projectgroep. Bij de data-analyse is tijdens het coderen gebruik gemaakt van een codeerboom.

2.2 Fase 2 Inventarisatie ideeën en eisen zelfmanagement tool

In fase 2 is antwoord gegeven op vraagstelling 3: ‘Hoe moet een zelfmanagement tool eruit komen te zien en aan welke eisen moet de tool voldoen?’ Om antwoord te krijgen op vraagstelling 3 zijn er individuele semi-gestructureerde interviews (deel B) gehouden.

Op basis van vraagstelling 3 werd de interviewleidraad uitgebreid. In deze fase zijn dezelfde deelnemers geïnterviewd als in fase 1. Na het eerste interview werd de interviewleidraad geëvalueerd en werd een definitieve versie voor de andere interviews opgesteld. De procedure van interviews deel B verliep hetzelfde als die van interviews deel A.

In de transcripties van de interviews werden belangrijke delen die antwoord gaven op de vraagstelling gemarkeerd. Aan deze tekstfragmenten werden trefwoorden gekoppeld. Daarna werden vanuit de trefwoorden topics gevormd.

Hierbij is gebruik gemaakt van een tabel. Vanuit de gevonden gegevens is een overzicht gemaakt van de ideeën voor een zelfmanagement tool en de daarbij behorende eisen per tool.

2.3 Waarborgen methodologische kwaliteit

Om methodologische kwaliteit van de interviews te kunnen waarborgen zijn vijf criteria van trustworthiness nagestreefd.⁴⁵ Dit zijn *credibility* (geloofwaardigheid), *dependability* (stabiliteit van bevindingen op termijn), *confirmability* (objectiviteit), *transferability* (overdraagbaarheid) en *reflexivity* (de mogelijkheid tot zelfreflectie).

Twee vormen van *triangulation* (vanuit meerdere invalshoeken belichten) werden toegepast om de credibility te waarborgen.^{46, 47} *Methods triangulation* (verschillende methodes gebruiken om de samenhang van de bevindingen te checken) werd toegepast door het verzamelen van data middels dossieronderzoek en interviews. *Investigator triangulation* (meerdere onderzoekers beoordelen de bevindingen) werd toegepast door meerdere onderzoekers de data te laten observeren en analyseren.⁴⁸ Een stapsgewijze analyse van de data zorgde ervoor dat de onderzoekers elkaar aanhoudend controleerden. De doorlopen stappen zijn, gedurende het onderzoek samen met de gebruikte populatie en hun context, zo specifiek mogelijk beschreven waarmee zowel de transferability als de confirmability vergroot werden. Tot slot is reflexivity toegepast door ten eerste te kijken of de resultaten daadwerkelijk gevolgtrekkingen waren van de gevonden data. Ten tweede door opvattingen van de onderzoekers openlijk te bespreken. Ten derde door zelfreflectie toe te passen bij het observeren en analyseren.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten beschreven die verkregen zijn uit het dossieronderzoek en de individuele semi-gestructureerde interviews. De resultaten zijn beschreven per fase van het ontwikkelproces.

3.1 Fase 1 Analyse van de huidige seksuele problemen en mogelijke oplossingen

In fase 1 is dossieronderzoek gedaan en is deel A van de interviews uitgevoerd. Hieruit is een overzicht verkregen van seksuele problemen en mogelijke oplossingen.

3.1.1 Dossieronderzoek seksuele problemen en mogelijke oplossingen

Er werden 54 dossiers beschikbaar gesteld door de stichting H&S uit de periode april 2014 tot april 2017. In 17 dossiers werd er per e-mail contact opgenomen met de stichting, in 32 dossiers telefonisch en in 5 dossiers was de manier van contact opnemen onbekend. In 11 van de 54 dossiers was de persoon die contact opnam vrouwelijk. In de andere 43 dossiers werd er contact opgenomen door een man. In negen van de elf gevallen waarin er een vrouw contact opnam met de stichting werd dit gedaan in de rol van hulpverlener. In drie gevallen waarin de man het contact legde met de stichting ging het om een partner/verzorger of hulpverlener (tabel 1).

Tabel 1. Populatie dossieronderzoek

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Cliënt	33	1	34
Hulpverlener	1	9	10
Partner/verzorger	2	1	3
Onbekend	7	0	7
Totaal	43	11	54

In 22 dossiers waren de leeftijden van de MLB bekend. Deze MLB waren tussen de 28 en de 93 jaar oud. De gemiddelde leeftijd was 51 jaar. De mediaan van de

leeftijden was ook 51. De volgende lichamelijke beperkingen stonden vermeld: ALS, amputatie, CVA, Diabetes Mellitus (DM), dwarslaesie, Fibromyalgie, ingezakte wervels, MS, Parkinson, reuma en spasticiteit.

Vanuit het data extractie formulier (bijlage 5) werden 87 vragen/problemen genoteerd (bijlage 6). Deze zijn samengevat tot de volgende topics: bespreekbaarheid, betrouwbaarheid dienstverlening, financiën, geaardheid, gevoel/emoties/gemoedstoestand, informatie, intimiteit, kwaliteit dienstverlening, mobiliteit lichamelijk, mobiliteit verplaatsing, ontdekken seksualiteit, relaties, seks-dienstverlening, seks-seksuele handelingen, sociaal contact en voorwaarden/regels dienstverlening. Vanuit het data extractie formulier werden 109 mogelijke oplossingen genoteerd (bijlage 6). Er zijn verschillende topics gevormd voor de mogelijke oplossingen, te weten: bespreekbaar maken/communiceren, contactmogelijkheden, informeren, ontdekken, (para)medische hulpverleners, seksuele dienstverlening en seksuele hulpmiddelen.

3.1.2 Interviews deel A seksuele problemen en mogelijke oplossingen

Er werden zes individuele semi-gestructureerde interviews gehouden. De zes deelnemers, onder wie vijf mannen en één vrouw, waren tussen de 31 en 72 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers was 56 jaar. De mediaan van de leeftijden was 58. Van de zes deelnemers, hadden drie een relatie. De volgende lichamelijke beperkingen werden vermeld: Arthrogryposis multiplex congenita (AMC), Chronische Inflammatoire Demyeliniserende Polyneuropathie (CIDP), COPD, CVA, Facioscapulohumerale dystrofie (FSHD) en MS (tabel 2).

Tabel 2. Overzicht van de deelnemers voor de interviews

	Interview 1	Interview 2	Interview 3	Interview 4	Interview 5	Interview 6
Leeftijd (jaar)	68	55	54	61	72	31
Geslacht (M/V)	V	M	M	M	M	M
Relatie (+/-)	+	+	-	+	-	-
Beperking	CVA	COPD	MS	AMC	CIDP	FSHD

Vier interviews werden bij de deelnemer thuis uitgevoerd. Eén interview werd afgenomen in een revalidatiecentrum, waar de deelnemer tijdelijk verbleef. Het andere interview werd afgenomen via Skype.

Voorafgaand aan het interview is een topiclijst (bijlage 7) opgesteld met de zestien topics voor de seksuele problemen en zeven topics voor de mogelijke oplossingen. Deze zijn gevormd tijdens het dossieronderzoek. De interviewleidraad werd gemaakt op basis van deze topiclijst. Deze is herzien na het eerste interview (bijlage 8). De relevante tekstfragmenten in de zes transcripties zijn gearceerd (bijlage 9). De gegevens zijn per interview in een codeerboom gezet (bijlage 10), waaruit één gezamenlijke codeerboom is gemaakt (bijlage 11). Voor het coderen van de problemen zijn de volgende topics uit het dossieronderzoek gebruikt: bespreekbaarheid, betrouwbaarheid dienstverlening, financiën, gevoel/emoties/gemoedstoestand, informatie, intimiteit, mobiliteit lichamelijk, mobiliteit verplaatsing, ontdekken seksualiteit, relaties, seks - dienstverlening, seks - seksuele handelingen en sociaal contact. Tevens kwamen tijdens de analyse vier nieuwe codes naar voren: lichamelijke disfunctie, privacy, soa's en toekomstbeeld. Drie topics die wel voorkwamen in het dossieronderzoek, kwamen niet terug in de interviews. Deze topics waren: geaardheid, kwaliteit dienstverlening en voorwaarden/regels dienstverlening. De topics die gebruikt zijn voor het coderen van de oplossingen waren: bespreekbaar maken/communiceren, contactmogelijkheden, informeren, ontdekken, (para)medische hulpverleners, seksuele dienstverlening en seksuele hulpmiddelen. Voor het coderen van de oplossingen zijn tijdens de analyse drie nieuwe codes naar voren gekomen, dit zijn: familie/vrienden/partner, internet en organisaties.

3.2 Fase 2 Inventarisatie ideeën en eisen zelfmanagement tool

In deze fase is deel B van de interviews uitgevoerd. Hierbij is dezelfde populatie gebruikt als bij deel A. Uit de interviews zijn de ideeën voor een zelfmanagement tool en de eisen voor de tools gekomen (bijlage 9). Hieruit zijn gezamenlijke topics gekomen: bereiken doelgroep, bespreekbaarheid, informatie, inhoud, locaties, digitale media, opmaak, organisaties, persoonlijk contact, privacy en gedrukte media.

Vervolgens is er een overzicht tot stand gekomen van de ideeën en de daarbij behorende eisen. De tools zijn: een folder, informatieblad, tijdschrift, telefoonlijst, organisatie, contactmoment met professionals, radio-interview, televisie en een website. De eisen staan in per tool vermeld (bijlage 13). Eisen die niet gespecificeerd werden tot een bepaalde tool staan los vermeld.

3.3 Conceptversie zelfmanagement tool

Vanuit de interviews zijn ideeën voor de tools gekomen. Uit de verschillende tools is de folder gekozen om verder uit te werken. De eerste stappen voor het ontwikkelen van deze folder zijn gemaakt. De gevonden problemen en oplossingen uit fase 1 werden aan elkaar gekoppeld waaruit een overzicht is gekomen (tabel 3). Dit overzicht geeft aan wat er in de inhoud van de folder komt te staan. Uit fase 2 komen de eisen waaraan de folder moet voldoen. Deze eisen zijn onderverdeeld in: inhoud, vorm, verspreiding, bereiken doelgroep en bespreekbaarheid.

Inhoud: De verschillende seksuele problemen en het aanbod aan mogelijkheden voor de oplossingen moeten worden benoemd. Bij de mogelijkheden moet vermeld worden hoe het in zijn werk gaat. De folder moet zowel op mannen als op vrouwen gericht zijn. Er moeten contactgegevens worden vermeld en het geheel moet duidelijk en kort beschreven worden.

Vorm: Het formaat van de folder moet A4 of A5 zijn. Op de voorzijde moeten een afbeelding en een titel staan. Telefoonnummers moeten aan de binnenkant of op de achterkant staan.

Verspreiding: De folder moet breed verkrijgbaar zijn bij verschillende locaties zoals: verzorgingstehuizen, ziekenhuizen, apotheken, fysiotherapeuten en (huis)artsen. De folders moeten niet op tafel liggen, maar bij de assistent(e) en/of in aanwezige folderzuilen. Tevens moeten de zorgprofessionals de patiënten attenderen op de folder.

Bereiken doelgroep: Via de folder moeten MLB en PSG de informatie tot hun beschikking krijgen over welke verschillende oplossingen er zijn voor hun problemen. Daar moet per probleem worden doorverwezen naar de bijbehorende

oplossingen, zoals: boeken, andere folders, organisaties en (para)medische hulpverleners zijn.

Bespreekbaarheid: Via deze folder moet het onderwerp seksualiteit bij MLB bekend worden gemaakt. Tevens moet de folder zorgen dat het onderwerp seksualiteit bij MLB meer geaccepteerd wordt.

Tabel 3. Links tussen problemen en oplossingen

		Oplossingen										
		Besprekbaar maken/communiceren	Contact mogelijkheden	Familie/vrienden/partner	Informeren	Internet	Ontdekken	Organisaties	(Para)medische hulpverleners	Seksuele dienstverlening	Seksuele hulpmiddelen	Onbekend
Problemen	Besprekbaarheid	X	X		X			X	X	X		X
	Betrouwbaarheid dienstverlening	X			X					X		
	Financiën	X	X							X		X
	Geaardheid	X										
	Gevoel/emoties/gemoedstoestand	X	X		X				X	X		X
	Informatie	X	X						X			X
	Intimiteit	X	X		X					X		X
	Kwaliteit dienstverlening	X								X		
	Lichamelijke disfunctie	X			X				X		X	
	Mobiliteit - Lichamelijk											X
	Mobiliteit - Verplaatsing	X	X					X	X	X		X
	Ontdekken seksualiteit									X		X
	Privacy											X
	Relaties	X	X				X		X	X		X
	Seks - Dienstverlening	X	X		X		X		X	X		X
	Seks - Seksuele handelingen	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
	Soa's				X				X			
	Sociaal contact	X	X	X					X	X		
	Toekomstbeeld								X			X
	Voorwaarden/regels dienstverlening	X			X					X		
	Onbekend		X		X			X		X		

4 Discussie

In dit hoofdstuk worden de vraagstellingen beantwoord die zorgen voor het behalen van de doelstelling. Verder worden de gevonden resultaten vergeleken met de literatuur, de sterke en zwakke punten worden beschreven en daarop wordt gereflecteerd. Er worden aanbevelingen gedaan en er wordt een conclusie getrokken.

De seksuele problemen hebben te maken met: het gebrek aan informatie, gebrek aan privacy, bespreekbaarheid, omgaan met gevoel/emoties/gemoedstoestand, relaties, negatief toekomstbeeld, sociaal contact, intimiteit, ontdekken van de seksualiteit, seksuele handelingen, soa's, lichamelijke mobiliteit, mobiliteit met betrekking tot verplaatsing en seksuele dienstverlening. De problemen binnen de seksuele dienstverlening lopen uiteen van: de betrouwbaarheid, de voorwaarden en de regels, gebrek aan financiën en de seksuele dienst tot het beoordelen van de kwaliteit en afwijzing vanwege geaardheid. De mogelijke oplossingen hebben te maken met: het verkrijgen van informatie, seksuele hulpmiddelen, seksuele dienstverlening, het bespreekbaar maken van het onderwerp seksualiteit, inschakelen van familie/vrienden/partner, contactmogelijkheden en het zelfstandig ontdekken van de vervolgstappen. De oplossingen werden tevens gevonden bij: (para)medische hulpverleners, verschillende organisaties en op internet. De ideeën voor een zelfmanagement tool waren: een folder, informatieblad, tijdschrift, telefoonlijst, organisatie, contactmoment met professionals, radio-interview, televisie en een website. De eisen zijn te verdelen onder: Inhoud, opmaak, bereiken van de doelgroep, locaties, privacy, bespreekbaarheid, persoonlijk contact, informatie en organisaties.

Het dossieronderzoek en de interviews bevestigen wat de projectgroep in de literatuur gevonden heeft. Naast de overeenkomsten worden in de literatuur problemen gedetailleerder beschreven en aangevuld met andere problemen. Overeenkomstige onderwerpen zijn: privacy, informatie bespreekbaarheid, emoties, sociaal contact, intimiteit, relaties, seksuele handelingen, lichamelijke disfunctie,

soa's, ontdekken seksualiteit, geaardheid, en toekomstbeeld.^{14, 20, 23, 28, 36} Zo is privacy overeengekomen wat verklaard kan worden door de beperkingen in privacy die een instelling oplevert en het taboe dat er op heerst. Lichamelijke disfunctie is mogelijk overeenkomstig door het toedienen van medicijnen en de mogelijke directe gevolgen die verbonden zijn met de lichamelijke beperking. Andere onderwerpen komen terug omdat er veel aandoeningen zijn die zowel direct als indirect seksuele problemen tot gevolg kunnen hebben. Naast de overeenkomstige onderwerpen komen de volgende onderwerpen niet direct terug in de literatuur. De problematiek rondom seksuele dienstverlening werd niet teruggevonden in literatuur. Mogelijk kan dit verklaard worden doordat de focus meer ligt op het aangaan, vinden en opbouwen van een relatie. In de literatuur worden oplossingen aangedragen die uit het dossieronderzoek en de interviews naar voren zijn gekomen. Oplossingen die overeenkomen zijn: bespreekbaar maken/communiceren, (para)medische hulpverleners, informeren en seksuele hulpmiddelen.¹⁴ Mogelijk komen deze oplossingen overeen doordat dit de oplossingen zijn die nu in de praktijk aangereikt worden. Over seksuele dienstverlening gericht op MLB wordt enkel gesproken op websites van organisaties die seksuele dienstverlening aanbieden voor MLB.^{40, 42} In de literatuur wordt slechts beperkt ingegaan op seksuele dienstverlening.²⁸ Hiervoor is een mogelijke verklaring dat de organisaties onbekend zijn en er een taboe rust op het onderwerp. In de interviews worden tools bevestigd die in de (grijze) literatuur beschreven staan. Overeenkomend zijn bijvoorbeeld een folder en een website.^{24, 49} Echter, de huidige tools voldoen niet aan de eisen van MLB. Dit kan worden opgemaakt uit het feit dat twee derde van de mensen behoefte blijft houden aan hulp.²⁰

Een sterk punt van deze afstudeerscriptie was dat er werd gekozen voor individuele interviews. Seksualiteit is een persoonlijk onderwerp en de projectgroep verwachtte dat de deelnemers opener zouden praten in een individueel gesprek dan in een groep. Bij zowel het dossieronderzoek als bij de interviews is een populatie verworven met uiteenlopende lichamelijke aandoeningen en problemen, waardoor de zelfmanagement tool gericht is op een groot aantal mensen binnen de doelgroep. Er zijn zes deelnemers geworven voor de interviews omdat de saturatie van de

basiselementen al bereikt kon worden bij dit aantal.⁵⁰ Na het eerste interview is de interviewleidraad aangepast om beter door te kunnen vragen op wat er benoemd werd in het interview en overbodige vragen te schrappen. Een sterk punt van de zelfmanagement tool is dat deze multidisciplinair inzetbaar is. Fysiotherapeuten kunnen de folder in de wachtkamer hebben liggen en ze kunnen hun patiënten wijzen op deze folder. Dit kunnen andere zorgprofessionals ook op deze manier doen. Een ander sterk punt van de zelfmanagement tool is dat de MLB en PSG de folder kunnen gebruiken om zelf hun weg te vinden in het zoeken naar een oplossing. Ze kunnen de folder tevens gebruiken om het gesprek aan te gaan met de zorgprofessional. Naast deze sterke punten zijn er ook een aantal zwakke punten. In het dossieronderzoek werd gestreefd naar het bestuderen van honderd dossiers. Echter, waren er slechts 54 bruikbare dossiers. Door het kleinere aantal dossiers zijn de topics minder goed onderbouwd. De gegevens uit dossiers varieerden in volledigheid. Belangrijke informatie ontbrak, zoals: de leeftijd van de persoon, het probleem of de oplossing. Verder was er een scheve verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen bij zowel het dossieronderzoek als de interviews. Door de scheve verhouding is er minder informatie bekend over vrouwen, waardoor de zelfmanagement tool minder gericht is op vrouwen.

De projectgroep geeft een aanbeveling om de zelfmanagement tool verder uit te werken. Er moet worden onderzocht welke oplossingen specifiek bestaan voor de problemen, hoe ze werken en waar ze gevonden kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een literatuuronderzoek. Tevens moeten er meer vrouwen meegenomen worden in het onderzoek zodat de zelfmanagement tool beter aansluit op vrouwen. Voor het verder uitwerken van de conceptversie moet er een prototype worden gemaakt. Dit moet geëvalueerd en verbeterd worden, volgens de stappen van het UCD, tot er een werkende zelfmanagement tool is ontwikkeld. Vervolgens kan een website gebouwd worden, waar de folder naartoe verwijst. Op deze website kan meer gedetailleerd worden ingegaan op de verschillende problemen en de mogelijke oplossingen.

Voor de zorg in het algemeen wordt aanbevolen om het onderwerp seksualiteit bij MLB te implementeren in het onderwijs. Hiermee hopen de taboe

op dit onderwerp te doorbreken waardoor er meer over dit onderwerp gesproken wordt en er meer mensen met dit probleem geholpen kunnen worden.

‘Het doel van deze scriptie is het maken van een (concept) zelfmanagement tool voor volwassenen met een lichamelijke beperking en problemen op het gebied van seksualiteit, waarmee zij de juiste weg vinden om geholpen te worden met hun problemen.’ In dit onderzoek werd een folder uitgewerkt als concept zelfmanagement tool. Deze moet nog verder worden ontwikkeld. Er is voor een folder gekozen, omdat kort en duidelijk de problemen en de oplossingen vermeld kunnen worden. De folder kan eenvoudig verspreid worden en de bespreekbaarheid van het onderwerp seksualiteit bevorderen. De folder is in mindere mate van toepassing op vrouwen. De folder moet het zelfmanagement gaan aanspreken van MLB zodat ze zelfstandig de oplossing voor hun probleem kunnen vinden.

Literatuurlijst

1. NIVEL. Onderzoeksprogramma 2014-2017. 2014.
2. Constitution of the World Health Organization. Geneva: World Health Organization; 1948.
3. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De maatschappij verandert. Verandert de zorg mee? 2014.
4. Van der Horst A, Van Erp F, De Jong J. Trends in de gezondheidszorg. CPB Policy Brief. 2011.
5. Maurits EEM, De Veer AJE, Francke AL. Inspelen op veranderingen in de zorg. NIVEL. 2016.
6. Rabobank. Gezondheidszorg. 2017. Available at: <https://www.rabobankcijfersentrends.nl/index.cfm?action=branche&branche=Gezondheidszorg>. Accessed at: 15/11, 2017.
7. Harnas S, Van der Kraan J, Knops A, De Groot J. Samen Beslissen met de zorgverlener: over welke zorg het beste past. 2017.
8. Herps M, Vlek H, Haan J, Timmer S, De Jong, F. Model voor een cliëntgericht zorg/leefplan. 2015.
9. Van der Schors W, Brabers A, De Jong J. Solidariteit in het Nederlandse Zorgstelsel: Een onderzoek naar de bereidheid om voor anderen te betalen onder de algemene bevolking. NIVEL. 2017.
10. Leers M, Havers HJ. Zorgmodule Zelfmanagement 1.0: Het ondersteunen van eigen regie bij mensen met één of meerdere chronische ziekten. CBO. 2014.
11. Veerbeek JM, Van Weegen EEH, Van Peppen RPS, Hendriks HJM, Rietberg MB, Van der Wees J. KNGF Richtlijn Beroerte Praktijkrichtlijn, december 2014. 2014.
12. Engels J, Dijcks B. Zelfmanagement: verkenning en agendasetting: Oriënterend onderzoek onder patiëntvertegenwoordigers, professionals en onderzoekers naar de betekenis van zelfmanagement bij chronische aandoeningen. Vilans. 2010.
13. Heijmans M, Lemmens L, Otten W, Havers J, Baan C, Rijken M.

- Zelfmanagement door mensen met chronische ziekten. NIVEL. 2015.
14. Gianotten WL, Meihuizen-de Regt M, Van Son-Schoones N. Seksualiteit bij ziekte en lichamelijke beperking. Assen: Koninklijke van Gorcum; 2008.
15. Kedde H, Bender J, Vanwesenbeeck I. Seksuologische gezondheidszorg voor mensen met chronische ziekten en lichamelijke beperkingen. Rutgers Nisso groep. 2007. Available at: <http://www.intermobiel.com/article/902/Seksuologische-gezondheidszorg-voor-mensen-met-een-chronische-ziekte-of-lichamelijke-handicap>. Accessed at: 22/11, 2017
16. World Health Organization. Sexual and reproductive health. Available at: http://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/. Accessed at: 10/04, 2017.
17. World Health Organization. Disability and health. 2016; Available at: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en/>. Accessed at: 10/02, 2017.
18. World Health Organization. Disabilities. Available at: <http://www.who.int/topics/disabilities/en/>. Accessed at: 10/02, 2017.
19. De Klerk M, Fernée H, Woittiez I, Ras M. Factsheet: Mensen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Sociaal Cultureel Planbureau. 2012.
20. Bakker F, Vanwesenbeeck I. Seksuele gezondheid in Nederland 2006. Delft: Eburon; 2006
21. Jaarsma T, Hoekstra T, Schouten R, Doorsema M. Aanbevelingen om seksualiteit te bespreken met patiënt & partner na hartinfarct, hartfalen of CVA. 2011. Available at: https://www.hartenvaatgroep.nl/uploads/media/Rapport_BesprekenvanSeksualiteitmetHart-enVaatpatienten_Hartstichting_3_.pdf. Accessed at: 28/02, 2018.
22. Visser A, De Vocht H. Aandacht voor seksualiteit en intimiteit. Pallium; 2013; 3.
23. Žuk B, Mašlińska M. The importance of physiotherapy in the sexuality of patients with rheumatic diseases. Reumatologia. 2017; 55(5): 237–241. Available at: <http://doi.org/10.5114/reum.2017.71640>. Accessed at: 18/05, 2018
24. Stichting Handicap & Seksualiteit. Stichting Handicap & Seksualiteit. Available at: <http://www.handicapenseksualiteit.nl/> Accessed at: 28/02, 2018
25. Stichting Handicap & Seksualiteit. Doelstelling. 2015. Available at:

<http://www.handicapenseksualiteit.nl/over-ons/doelstelling>. Accessed at: 22/11, 2017.

26. Buurman G, Spaink K. Aan hartstocht geen gebrek: handicap, erotiek en lichaamsbeleving. Amsterdam: De Brink; 1991

27. Elferink T. Iedereen heeft wat, wat heb jij?: Een zakboek over homoseksualiteit en beperking. Amsterdam: COC Nederland; 2004.

28. Heemelaar M. Seksualiteit, intimiteit en hulpverlening: Handboek Jeugd, Zorg En Welzijn. Houten: Bohn Stafleu van Loghum; 2018.

29. Sint Maartenskliniek. Adviezen na totale heupoperatie. 2016.

Available at:

ftp://ftp.maartenskliniek.nl/1037416_Adviezen_na_totale_heupoper.pdf. Accessed at: 28/02, 2018

30. Leids Universitair Medisch Centrum. Totale heupoperatie. 2016. Available at: <https://www.lumc.nl/patientenzorg/patienten/patientenfolders/totale-nieuwe-heup-operatie>. Accessed at: 24/02, 2018

31. Parkinson Vereniging. Parkinson en Seksualiteit. Available at:

https://www.parkinson-vereniging.nl/files/8413/4399/0430/Parkinson_en_Seksualiteit.pdf

Accessed at: 12-05-2018

32. Maasstad Ziekenhuis. Patiënten informatie: Amputatie van een been, Available at: <https://www.maasstadziekenhuis.nl/media/3642/2645-amputatie-van-een-been.pdf>

Accessed at: 12-05-2018

33. KWF kankerbestrijding. Kanker en seksualiteit. 2007. Available at:

https://www.seksualiteit.nl/sites/default/files/PDF/Kanker_en_seks_kWF.pdf

Accessed at: 24/02, 2018

34. Dwarslaesie Organisatie Nederland. Relatie en sexualiteit. 2016. Available at:

<https://www.dwarslaesie.nl/dagelijks-leven/relatie-2/relatie-en-sexualiteit/> Accessed at: 18/05, 2018

35. SHV Hersenletsel. Relaties. Hersenletsel.nl. Available at:

<https://www.hersenletsel.nl/alles-over->

[hersenletsel/relaties/Intimiteit%20en%20seksualiteit/](https://www.hersenletsel.nl/relaties/Intimiteit%20en%20seksualiteit/) Accessed at: 18/05, 2018

36. Heeringa N, Janssens K, Kuyper A, Van Oosten N. Kennisbundel Seksualiteit en preventie seksueel misbruik: bij mensen met een beperking. Kennisplein

Gehandicaptensector. 2012.

37. Vermeulen J, Neyens JCL, Spreeuwenberg MD, Van Rossum E, Sipers W, Habets H, et al. User-centered development and testing of a monitoring system that provides feedback

regarding physical functioning to elderly people. Patient Prefer Adherence. 2013; 7: 834-854

38. Gulliksen J, Goransson B, Boivie I, Blomkvist S, Persson J, Cajander Å. Key principles for user-centred systems design. Behaviour & Information Technology. 2003; 22: 397-409

39. Palinkas LA, Horwitz SM, Green CA, Wisdom JP, Duan N, Hoagwood K. Purposeful Sampling for Qualitative Data Collection and Analysis in Mixed Method Implementation Research. Administration and policy in mental health. 2015; 42(5): 533-544

40. Stichting Alternatieve Relatie bemiddeling. Stichting Alternatieve Relatie bemiddeling. Available at: http://www.stichtingsar.nl/NL_index.html Accessed at: 24/04, 2018

41. Aditi. Seksualiteit en Intimiteitszorg op maat: Advies, informatie en ondersteuning voor mensen met een beperking en ouderen. Available at: <http://aditivzw.be/nl/> Accessed at: 24/04

42. De Ultieme Zorg. Genegenheid, Intimiteit & Seksualiteit voor mensen met een beperking. Available at: <http://www.deultiemezorg.nl/> Accessed at: 24/04, 2018

43. Van Staa A, De Vries K. Directed content analysis: een meer deductieve dan inductieve aanpak bij kwalitatieve analyse. KWALON. 2016; 19(3)

44. Hsieh H, Shannon SE. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. Qualitative Health Research. 2005; 15(9): 1277-1288

45. Lincoln YS, Guba EG. Naturalistic Inquiry. Beverly Hills: Sage, 1985

46. Denzin NK. Sociological Methods. New York: McGraw-Hill, 1978

47. Patton MQ. Enhancing the quality and credibility of qualitative analysis. *Health Services Research*. 1999; 34(5 Pt 2): 1189-1208
48. Campbell JL, Quincy C, Osserman J, Pedersen OK. Coding In-depth Semistructured Interviews: Problems of Unitization and Intercoder Reliability and Agreement. *Sociological Methods & Research*. 2013; 42: 294-320
49. Rutgers Stichting. Ziekte & lichamelijke beperking. Rutgers Kenniscentrum seksualiteit. Jaartal onbekend. Available at:
<https://shop.rutgers.nl/webwinkel/doelgroep/ziekte-en-lichamelijke-beperking>
Accessed at: 18/05, 2018.
50. Guest G, Bunce A, Johnson L. How Many Interviews Are Enough?: An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*. 2006: 18(1); 59-82.
Available at: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1525822X05279903>
Accessed at: 18/05, 2018

Bijlagen

Bijlage 1 Informatiebrief organisaties en stichtingen

Informatiebrief

Titel onderzoek:

Een lichamelijke beperking en seksualiteit, hoe los je de problemen op?

Geachte Mijnheer/Mevrouw,

Naar aanleiding van het telefoongesprek sturen wij de informatie over ons onderzoek nog eens op papier.

Aanleiding

Wij, Cleo, Rosanne en Tom, vierdejaars studenten fysiotherapie van Zuyd Hogeschool, zijn bezig met onze afstudeerscriptie. Dit doen we in opdracht van de stichting Handicap & Seksualiteit. Het onderwerp van de scriptie is handicap en seksualiteit bij mensen met een lichamelijke beperking. De vraag vanuit de stichting was om een zelfmanagementtool/hulpmiddel te ontwikkelen zodat mensen makkelijker bij het juiste adres komen om geholpen te worden.

Doel onderzoek

Wij willen in kaart brengen welke behoeften en ideeën er zijn voor een zelfmanagement tool om mensen te helpen bij het juiste adres terecht te komen met hun seksuele problemen.

Inhoud

Om deze zelfmanagementtool te ontwikkelen willen wij interviews met mensen met een lichamelijke beperking afnemen. Wij zijn opzoek naar vijf personen van 18 jaar of ouder die problemen hebben of hebben gehad op het gebied van seksualiteit. Wij willen graag aan u vragen mensen die mogelijk geïnteresseerd zijn met ons in contact te brengen.

De interviews zijn voor ons een waardevolle aanvulling voor ons onderzoek, aangezien deze personen voor ons de kant van de ervaringsdeskundige kunnen belichten.

Procedure werving

Als er mensen zijn die geïnteresseerd zijn in deelname komen wij graag met hen in contact. Zij mogen persoonlijk contact met ons opnemen of via u. Er zal dan verdere informatie verstrekt worden. Nadat zij deze informatie ontvangen hebben zullen zij drie dagen de tijd hebben om te bedenken of zij willen deelnemen. Daarna zullen wij, indien zij mee willen doen, contact opnemen om het interview te plannen. Het interview zal ongeveer een uur tijd in beslag nemen. Uiteraard dragen wij zorg voor de privacy van de deelnemer.

Heeft u naar aanleiding van deze brief nog vragen? Dan zijn wij via onderstaande gegevens bereikbaar:

Tel.: 0615402900

E-mail: 1307924heuijers@zuyd.nl

Alvast bedankt.

Met vriendelijke groet,

Rosanne Bauer, Tom Heuijers en Cleo Lems

Bijlage 2 Informatiebrief proefpersonen

Proefpersoneninformatie voor deelname aan het onderzoek

Titel onderzoek:

Een lichamelijke beperking en seksualiteit, hoe los je de problemen op?

Geachte heer/mevrouw,

Wij hebben van u vernomen dat u interesse heeft in deelname aan ons onderzoek. In deze brief staat meer informatie hierover. Lees deze informatie rustig door. Bij vragen of als u meer informatie wil, neem dan gerust contact met ons op.

Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om een (hulpmiddel) te maken dat helpt om op de juiste manier de weg te vinden naar een oplossing.

Inhoud van het onderzoek

Wij zouden graag een interview met u houden van een uur. Er komen vragen aan bod omtrent uw beperking en de daaruit voortvloeiende problemen op het gebied van seksualiteit. Verder willen we graag achterhalen welke manieren u mogelijk gevonden hebt om tot een oplossing te komen en waar u die gevonden heeft. Tot slot komen vragen aan bod over een hulpmiddel dat we met uw inbreng willen ontwikkelen. De vragen; “Wat voor soort hulpmiddel zou dit kunnen zijn en waar moeten wij rekening mee houden zodat u het zou willen en kunnen gebruiken?” staan hierbij centraal.

Wat gebeurt er met uw gegevens en de inhoud

Wij zouden het gesprek graag op willen nemen om het terug te luisteren en uit te werken. Daarvoor hebben wij uw toestemming nodig.

Al uw gegevens blijven vertrouwelijk. Uw naam en andere persoonlijke gegevens die u direct kunnen identificeren worden weggelaten.

Uw naam is alleen bij de onderzoekers bekend.

Deelname

Deelname aan dit onderzoek levert voor u geen enkel risico.

Wanneer u achteraf van gedachten verandert en liever niet meer wil meedoen met het onderzoek, dan kan dit altijd, zonder opgave van reden.

Uw gegevens en antwoorden worden anoniem verwerkt en blijven in handen van de

onderzoeker en ze worden na afronding van het onderzoek vernietigd.

Na drie dagen nemen wij contact met u op en vernemen we graag of u instemt met deelname.

Neemt u alstublieft contact op met ons op als u vragen heeft. U kunt bellen naar het telefoonnummer: 06-1540 2900 en u kunt een e-mail sturen naar:

1307924heuijers@zuyd.nl

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Cleo Lems, Rosanne Bauer en Tom Heuijers

Bijlage 3 Informed consent

Toestemmingsverklaringformulier (informed consent)

Titel onderzoek: Een lichamelijke beperking en seksualiteit, hoe los je de problemen op?

Verantwoordelijke onderzoekers: Rosanne Bauer, Cleo Lems, Tom Heuijers

In te vullen door de deelnemer

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en doel van het onderzoek. Ik weet dat ik geen direct persoonlijk voordeel bij het onderzoek. Ik weet dat gegevens en resultaten van het onderzoek alleen anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt zullen worden. Mijn vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.

Ik begrijp opnamemateriaal of bewerking daarvan uitsluitend voor analyse en/of wetenschappelijke presentaties zal worden gebruikt.

Ik neem deel aan het interview en stem geheel vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Ik behoud me daarbij het recht voor om op elk moment zonder opgaaf van redenen mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Naam deelnemer: .....

Datum: .....

Handtekening deelnemer: .....

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker

Ik heb een mondelinge en schriftelijke toelichting gegeven op het onderzoek. Ik zal resterende vragen over het onderzoek naar vermogen beantwoorden. De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindiging van deelname aan dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden. Ik draag zorg voor de uitvoering van het onderzoek volgens de verstrekte informatie. Ik draag zorg voor het waarborgen van de privacy van de deelnemer.

Naam onderzoeker 1:.....

Naam onderzoeker 2:.....

Datum: .....

Handtekening onderzoeker 1:

Handtekening onderzoeker 2:

.....

.....

Bijlage 4 Toestemmingsverklaring benaderen voor verder onderzoek

Toestemmingsverklaringformulier benaderen verder onderzoek

Titel onderzoek: Een lichamelijke beperking en seksualiteit, hoe los je de problemen op?

Verantwoordelijke onderzoekers: Rosanne Bauer, Cleo Lems, Tom Heuijersjans

In te vullen door de deelnemer

Ik geef toestemming, aan de hierboven genoemde verantwoordelijke onderzoekers dat mijn gegevens mogen worden doorgegeven aan onderzoekers die een onderzoek voor hetzelfde hulpmiddel/zelfmanagement tool mogen doorgeven om mij te benaderen. Ik verklaar dat ik op een voor mij duidelijke wijze voldoende ben ingelicht over wat dit betekent. Mijn vragen hieromtrent zijn naar tevredenheid beantwoord.

- Ik geef toestemming

Naam deelnemer: .....

Datum: .....

Handtekening deelnemer: .....

Bijlage 7 Topiclijst

Vraagstelling	Topics	Vragen
1. Seksuele problemen	Bespreikbaarheid, Betrouwbaarheid, dienstverlening, Financiën, Geaardheid Gevoel/emoties/gemoedstoestand Informatie Intimiteit Kwaliteit dienstverlening Mobiliteit Ontdekken seksualiteit Relaties Seks - Dienstverlening Seks – Seksuele handelingen Sociaal contact Voorwaarden/regels dienstverlening	• Welke problemen ervaart u of heeft u ervaren op het gebied van seksualiteit?
2. Mogelijke oplossingen	Seksuele dienstverlening Hulpmiddel (Para)medische hulpverleners Informereren Contact mogelijkheden Bespreikbaar maken/communiceren Ontdekken	• Hebt u naar oplossingen gezocht? • Op welke manier hebt u naar oplossingen gezocht? • Hebt u oplossingen gevonden voor uw problemen? • Waar hebt u de oplossing(en) gevonden?

Bijlage 8 Aangepaste interviewleidraad

Interviewleidraad	
Vooraf aan interview Teken Informed Consent Formulier Vragen voor openstaan deelname aan vervolgonderzoek	Materialen benodigd voor interview Dictafoon Telefoon Papier Pen Interviewleidraad
Intro	
Bij binnenkomst is er even tijd om kennis te maken, waarna het doel en de tijdsduur van het interview nogmaals besproken worden. Ook wordt aangegeven wie de hoofd interviewer is en wie de tweede interviewer zal zijn. Er wordt verteld dat aantekeningen gemaakt zullen worden en dat de tweede interviewer eventueel zal aanvullen. Het doel van de scriptie is het maken van een product dat mensen zelfstandiger helpt zoeken naar een oplossing voor hun problemen. In deze fase willen we met u als ervaringsdeskundige een interview houden. In het interview willen we eerst iets meer over u en uw lichamelijke beperking te weten komen, vervolgens zal ter sprake komen welke problemen u heeft gehad op het gebied van seksualiteit, of u deze problemen heeft kunnen oplossen en hoe u dat zo mogelijk heeft gedaan. Daarna zal ter sprake komen welke zelfmanagement tool, ook wel welk hulpmiddel, ervoor kan zorgen dat men in de toekomst geholpen kan worden met op het juiste adres te komen met hun seksuele problemen en ook hoe dit vormgegeven zou moeten worden. Het interview zal ongeveer een uur duren.	
Algemene vragen	
1. Wat is uw leeftijd?	
2. Welke beperking heeft u?	
3. Wat is uw relationele status?	

Deel A

Uw probleem en oplossing - We zouden u nu graag enkele vragen willen stellen omtrent problemen die u ervaren heeft en waar u mogelijk een oplossing voor gevonden heeft. We begrijpen dat dit een lastig onderwerp is, respecteren wat u wel en niet wilt vertellen en luisteren aandachtig naar u.

1. Welke problemen ervaart u of heeft u ervaren op het gebied van seksualiteit? Uitbreiden, aanvullen, verdiepen, verduidelijken van het antwoord op basis van categorieën:

- Bespreekbaarheid;
- Betrouwbaarheid dienstverlening;
- Financiën;
- Geaardheid;
- Gevoel/emoties/gemoedstoestand;
- Informatie;
- Intimiteit;
- Kwaliteit dienstverlening;
- Mobiliteit;
- Ontdekken seksualiteit;
- Relaties;
- Seks - Dienstverlening;
- Seks – Seksuele handelingen;
- Sociaal contact;
- Voorwaarden/regels dienstverlening.

2. Hebt u naar oplossingen gezocht?

Indien niet;

- a. Wat maakte dat u niet opzoek bent gegaan naar oplossingen?

Indien wel;

- a. Op welke manier(en)?

Uitbreiden, aanvullen, verdiepen, verduidelijken van het antwoord op basis van categorieën:

- Seksuele dienstverlening;
- Hulpmiddel;
- (Para)medische hulpverleners;
- Informeren;
- Contact mogelijkheden;
- Bespreekbaar maken/communiceren;

- Ontdekken.
3. Hebt u oplossingen gevonden voor uw problemen?   Indien niet;   a. Wat miste er voor u om een oplossing te vinden?   Indien wel;   a. Wat was die oplossing precies?   b. Waar hebt u de oplossing(en) gevonden?   Uitbreiden, aanvullen, verdiepen, verduidelijken van het antwoord op basis van topics (zie onderaan vraag 2).
Deel B
Idee voor een product - De volgende vragen gaan over ideeën voor een product of hulpmiddel.
1. Wat zou voor u behulpzaam zijn zodat u makkelijker bij de genoemde oplossing kunt komen?
2. Hebt u ideeën voor een hulpmiddel die daarbij van toepassing kan zijn?
3. Hebt u nog ideeën voor een ander(e) hulpmiddel/tool?
4. Van de ideeën die u nu genoemd heeft, welke heeft uw voorkeur? Waarom heeft deze uw voorkeur?
Vormgeving van de zelfmanagement tool   U hebt [<i>hulpmiddel</i>] genoemd om makkelijker/zelfstandiger aan een oplossing te komen. Nu gaan we kijken hoe dat zo makkelijk mogelijk te gebruiken is.
1. Wat zouden uw wensen zijn waaraan [<i>het hulpmiddel</i>] moet voldoen?
2. Wat maakt het hulpmiddel gebruiksvriendelijk?

3. Wat zou het gebruik bemoeilijken? (Wat zou het hulpmiddel minder gebruiksvriendelijk maken?)
4. Wie zou volgens u het hulpmiddel aan moeten bieden?
5. Waar zou het hulpmiddel naar uw idee aangeboden moeten worden?
Afsluiting
Hebt u naar aanleiding van het gesprek nog aanvullingen of tips voor ons?

Bijlage 13 Samenvatting tools met bijbehorende eisen

Tools	Topics	Eisen
Niet gespecificeerd	Bespreekbaarheid	Onderwerp normaliseren Bekendheid Taboesfeer Bespreekbaarheid Serieuze benadering
	Organisaties - Bereiken doelgroep - Privacy	Verenigingen Patiëntenorganisaties Nieuwsbrief E-mail Discretie
	Bereiken doelgroep	Doorverwijzing Logo Plaatsing
	Opmaak	Zelf zoeken
Folder	Locaties	Huisarts, Niet op tafels Achter het glas bij assistente Fysiotherapeuten Ziekenhuizen Verzorgingstehuizen Breed verkrijgbaar Artsenpraktijken Zuil Apotheken Tehuis
	Persoonlijk contact	Zorgverleners
	Opmaak	Gedrukte media A4 Half A4 Afbeelding voorzijde Telefoonnummer binnen/achterzijde Titel Duidelijkheid Kort
	Inhoud	Problemen vermelden Telefoonnummer Gender breed Seksualiteitsproblemen Duidelijke voorkant Werking Contactgegevens

		Aanbod Mogelijkheden
	Bereiken doelgroep	Doorverwijzen
	Bespreekbaarheid	Acceptatie Bekendheid
	Informatie	Informatie
Informatieblad	Organisaties	Stichting
	Informatie	Veel informatie
	Bereiken doelgroep	Verwijzen - Huisarts
	Inhoud	Vragen en antwoorden
Tijdschrift	Inhoud	Niet alleen seks
	Bereiken doelgroep	Toegankelijkheid,
	Locatie	Huisarts
Telefoonlijst	Inhoud	Telefoonnummer seksuoloog
	Bereiken doelgroep	Toegankelijkheid
	Locaties	Fysiotherapeuten Hulpverleners Apotheek Drogist
	Privacy	Als normaal worden gezien Anoniem Zonder verplichting
Organisatie	Organisaties	Gezondheidsverzekering Eén centrale organisatie
	Bespreekbaarheid	Vakgebonden zorginstelling Vraag stellen Opleiden van professionals
	Bereiken doelgroep	Brede doelgroep informatiebeurs website reclame ludieke actie Samenwerking
	Informatie	Kennis
	Privacy	Discretie
	Bereiken doelgroep -Bespreekbaarheid -Opmaak -Inhoud	Website Transparantie Openheid Professionaliteit -snelheid, Video's Professionaliteit – houding Netjes Transparantie kosten
	Informatie	Diepgang

Contactmoment met professionals	-Persoonlijk contact	Informatie mee kunnen nemen Rapport op papier Rapport Informatie mee kunnen nemen Ontmoetingsplekken voor mensen met dezelfde golflengte
	Inhoud	Focussen op seksualiteit Seksuele hulpmiddel
	Bereiken doelgroep	Doorsturen
	Bespreekbaarheid	Bespreekbaar maken
	Persoonlijk contact	Gesprek beginnen Fysiotherapeuten Ergotherapeuten Gezondheidszorg
Radio-interview	-	-
Televisie	Locatie	NPO-zenders Televisiezenders Televisieprogramma Lokale tv
	Digitale media -Bespreekbaarheid -Informatie -Inhoud -Bespreekbaarheid -Locaties -Informatie	Uitzendingen Reportages Serieuze benadering Uitleg Verschillende gebruikers Bekendheid Tv-gids Beeldvorming
	Bereiken doelgroep	Bereikbaarheid Herhaling
Website	Locaties	Geen internet Wel internet
	Opmaak	Incognito pagina
	Digitale media -Inhoud -Opmaak -Bereiken doelgroep -Bespreekbaarheid	Social media Goede website Hulpmiddelen Ervaringsdeskundigen Doorverwijzingen Duidelijkheid Partner vinden Betrouwbaarheid dienstverlening Gespreksvaardigheden Simpele bewoording Tips en tools Professionele tekst Vakkundig gebouwd

		Middelen
	Bereiken doelgroep	Lotgenotencontactgroep online Contactmogelijkheden
	Inhoud	Filmpjes